

**DİN, DEĞERLER
ve SAĞLIK**

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN : 978-605-4036-84-4

Kıtabın Adı

DİN, DEĞERLER ve SAĞLIK

Editör

Hayati HÖKELEKLİ

Yayın Koordinatörü

Hulusi YİĞİT

Yayına Hazırlayan

Furkan ÇELİKTAŞ

Tasarım

Nuray YÜKSEL

Baskı-Cilt

ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi

Ata Han No:34 / 5 Bağcılar - İSTANBUL

Tel: 0212 628 96 00 - Faks: 0212 430 83 35

Sertifika No: 12683

1. Basım

Kasım 2017

İletişim

Oruç Reis Mah. Giyimkent Sitesi 12. Sok. No:40-42 Esenler / İSTANBUL

Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04

www.ensarnesriyat.com.tr e-mail: siparis@ensarnesriyat.com.tr

DİN, DEĞERLER ve SAĞLIK

**Editör
Prof. Dr. Hayati HÖKEKLİ**

İstanbul 2017

Tıp Öğrencileri ve Doktorlarda Mucize ve Mucizevi İyileşme İnancı: Çanakkale Örneği

Hasan Kaplan*

Nihal İşbilen Esendir**

Giriş

Araştırmalar sağlık, din ve dindarlık arasında çok boyutlu bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Bu boyutlardan bir tanesi ana hatalarıyla hasta –doktor ilişkisinde ortaya çıkan dindarlık faktörüdür. Örneğin, doktorlar halkın çoğunda var olan geleneksel inançlara sahip mi? Pozitivist bir bilim anlayışıyla yetişen doktorlar Tanrı, melek, şeytan ve cin gibi tabiat üstü varlıklara inanır mı? Doktorlar mucizeye inanır mı? İnanç kaynaklı mucizevi iyileşme konusunda ne düşünürler? Doktorlar dindar hastalara nasıl yaklaşır? Hastaların dindarlığı hastalık, iyileşme, tedavi süreci, doktor-hasta ilişkisi bakımından ne anlam ifade eder? Doktorların dindarlığı mesleki performans ve hastalara yönelik tutumu nasıl etkiler? Bu ve benzeri soruların sayısını artırmak mümkündür.

Harold Koenig ve benzeri tıp uzmanlarının yaptığı bazı çalışmalardan mülhem, dolaylı olarak hastaların dindarlığının ve doktorların dini tutumlarının tedavi sürecini önemli ölçüde etkile-

* Doç. Dr., İstanbul İbn-i Haldun Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.

** Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü.

yebileceği düşünülse de ülkemizde bu konuda henüz tatmin edici düzeyde bilimsel araştırmalar yapıldığı söylenemez.

Sağlık ve din arasında bir ilişkinin olabileceği bugün kulağa tuhaf gelebilir belki ama din ve sağlığın geçmişte uzun süren iç içe bir birlikteliği var. Sağlık alanıyla din arasında ayrışma ve kesin çizgiler modern bilimin yükselmesiyle oluşmuştur. Ancak, her ne kadar bu yeni bilimsel paradigma din ve dini konulara mesafeli durmaya çalışsa da din ve sağlık arasındaki ilişki göz ardı edilemeyecek kadar aşikâr ve önemlidir. Bu bağlamda yapılan bazı araştırmalar din ve sağlık arasında çok yönlü karmaşık bir ilişkinin olduğuna işaret etmektedir. Bu karmaşık ilişkileri basit bir sınıflandırmaya tabii tutarsak karşımıza dört farklı sonuç ve yaklaşım çıkmaktadır:

Din insan sağlığını güçlendirir. Bazı araştırmacılar (King D. E. ve Bushwick B, 1994; Koenig, H.G., 1998; Mansfield vd., 2002; Koenig H.G., vd., 2001) yaptıkları çeşitli çalışmalar sonunda dinin insan sağlığına olumlu yönde etki ettiğini tespit etmiştir. Dolayısıyla önemli bir grup araştırmacıya göre din sağlık için faydalıdır.

Din insan sağlığına zarar verebilir. Bir grup araştırmacıya (Pargament vd., 1998; Walls ve Williams, 2004) göre de bazı dini inanç ve uygulamalar sağlıklı bir insanı hastalıklı hale getirebilir.

Bazı dindarlık biçimleri sağlık için olumluyken, bazı dindarlık biçimleri zararlıdır. İlk iki sonucun birbiriyle çatışmasından dolayı, bu konuyu daha detaylı çalışan diğer bir grup araştırmacı (Levin, 1994; Levin, ve Schiller, 1987; Thoresen, Harris, ve Oman, 2001; Village 2005) da dinden ziyade dindarlık biçimlerinin sağlık üzerinde olumlu ya da olumsuz etki bıraktığı sonucuna ulaşmışlardır.

İnsanlar sağlık sorunlarından dolayı dine yönelebilir. Son olarak, bazı araştırmacılar (Johnson ve Hayes 200; Meredith vd., 2001; Potts, 1996) sağlık sorunu olan insanların bu sorunlarla bir başa çıkma stratejisi olarak dindarlaştığını veya dine yöneldiklerini ileri sürmektedirler. Burada ele aldığımız “inanç kaynaklı mucizevi iyileşme” konusu da bu sınıf içerisinde yer almaktadır.

Mucize ve İnanç Kaynaklı Mucizevi İyileşme

Mucize insanları hayran bırakan, insan aklının alamayacağı, tabiatüstü (mantık, zaman ve mekan dışı) bir olay veya bir başarı olarak tanımlanır. Dini anlamda ise ilahi müdahaleyle ortaya çıkan bir hadiseye mucize denir. Daha spesifik olarak, İslam'da özel ıstılahı anlamıyla Allah'ın izni ve emri ile yalnız peygamberlerin gösterdiği, özellikle peygamberlere karşı çıkanları ikna etmek, iman etmeyenlerin iman etmelerini sağlamak, inananların imanını güçlendirmek amacı taşıyan olağanüstü işler, hareketler, ve hâllere mucize denilmektedir. Mucize Merriam Webster'de aşırı olağanüstü olay veya başarı olarak tanımlanmaktadır. Ancak daha spesifik ve dini bağlamda mucize ilahi müdahalenin görüldüğü olay olarak bilinir. Mucize, keramet, sihirbazlık, büyü ve mucizevi iyileşme gibi olağan dışı olaylar tarihin başlangıcından beri insan kültürünün bir parçası durumundadır.

Bu olağandışı olaylar görüldüğü veya anlatıldığı her yerde insanları cezbederek ilgisini çekmektedir. Araştırmalar, bilimin ve rasyonel düşüncenin hâkim olduğu modern Batı toplumlarında bile mucizeye inanmanın yaygın olduğuna veya mitolojik düşünce biçimi, hurafe, alternatif tıp, feng shui, adil dünya inancı gibi mucizeye benzer inançlara sahip olduklarına işaret etmektedir (Learner, 1980; Levin, ve Schiller, 1987; Pawlikowski, 2007; Koenig, McCullough, ve Larson, 2001; McMinn, ve Phillips, 2001; Seybold, ve Hill, 2001). Örneğin, PEW tarafından yapılan son araştırmaların birinde, genç yetişkinlerin, her ne kadar düzenli olarak kiliseye gitmeseler de ve dini aidiyet sergileme konusunda bir önceki nesillere göre daha isteksiz olsalar da, cennet, cehennem ve mucizeye inanma gibi inançlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan başka araştırmalar, Amerikalıların neredeyse yüzde sekseninin mucizeye inandığını göstermektedir (<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=124007551>).

En yaygın ve süregelen mucize biçimlerinden biri inanca dayalı mucizevi iyileşme fenomenidir. Bu tür mucizevi iyileşme dua, bir

türbe ziyareti veya dinen kutsal olduğuna inanılan bir şahıs vesilesiyle ortaya çıkan bilimsel/ tabii sebeplerle açıklanamayan iyileşme vakalarıdır (Hollenweger, 1989; Atkinson, 1993; Levin, 1994; Byrd, 1988; Village, 2005). Bu tür iyileşme olayları tarih boyunca popülerliğini sürdürmüştür (Barret 2009). İnançla iyileşmeye inananlara göre, tedavi dini inanç ve ilahi müdahaleyi davet eden dua ve benzeri ritüellerle gerçekleşmekte, hastalık veya bir engellilik ortadan bu şekilde kalkmaktadır (Ateeq, 2014).

Her ne kadar birçok dini gelenekte önemli bir yeri olsa da inançla iyileşme daha çok Hıristiyanlıkla ilişkili olarak bilinmektedir. Hz İsa'nın çeşitli şifa içerikli mucizelerinden hareketle, bazı inanç çevrelerince İncil daha çok bir şifa kitabı olarak kabul görmektedir. Bu bağlamda körlük, sağırlık, kanser, cilt hasatlıkları, gelişimsel bozukluk, kekemelik, gibi birçok hastalıkların iman ve dini inançla mucizevi bir şekilde tedavi edildiği iddiaları mevcuttur (Ateeq, 2014).

İnançla İyileşmeye Kimler İnanır?

Bütün dini geleneklerde mucize inancı yaygındır. Dindar insanların çoğu da, yaşadığımız olayların en azından bir kısmında doğüstü güçlerin etkili olduğuna inanırlar, buna da "ilahi müdahale" derler. Ancak, dindarlıkta önemli bir ayrıntı olan bu gerçek yeterince incelenmemiştir. Mucizeye, mucizevi iyileşmeye, ilahi müdahaleye ve inançla iyileşmeye kimlerin inandığı ve bu inancın kişisel ve demografik değişkenlerle ne tür bir ilişkisi olduğu konusunda az sayıda ampirik araştırma yapılmıştır. Var olan az sayıda araştırmaya göre inanç kaynaklı mucizevi iyileşme eğilimi daha çok kadınlar, Evenjalistler, Afrika kökenli Amerikalılar, fakirler, hastalar ve düşük eğitime sahip bireyler arasında yaygındır (Furnham, 1994; Johnson vd. 2005; Mansfield vd., 2002; Village, 2005). Gallup ve Castelli (1989) tarafından yapılan bir araştırmanın sonucuna göre, Amerikalıların %82 si Tanrı'nın mucizeler yaratmaya devam ettiğine, %69'u karar verirken Tanrı tarafından yönlendirildiğine, %36'sı da Tanrı'yla direk konuştuğuna inanmaktadır. İlgili başka bir

çalışma da, Afrika kökenli Amerikalıların beyazlardan daha fazla ilahî kontrole inandığı ve Tanrıyı daha çok mucize yapan biri olarak anladıkları rapor edilmektedir (Schieman vd., 2006).

Tedavi arayan hastalar arasında mucize veya ilahi müdahale inancı kültürler arası yaygın bir fenomendir. Hem geçmişte hem de günümüzde insanlar fiziksel hastalık ve bazı engellilik biçimleri için tedavi maksatlı bilimsel olmayan doğüstü (Dini, büyüsel, batıl inançlar vb.) yollar aramaktadırlar. Hemen hemen her kültürde insanlar şifa bulmak için büyü-muska yaptırma veya türbe ziyaretleri gibi yollara tevessül ettiği bilinen ve sık sık anlatılan bir fenomendir. Ancak, çeşitli mucizevi iyileşme hikâyelerine rağmen, inançla iyileşmenin etkili olduğuna dair henüz ikna edici tutarlı bilimsel bir delil bulunmamaktadır (Galton, 1872; Harrington, 2008; King and Bushwick 1994; Benson, 2006). Ayrıca, mevcut araştırmalar inançla iyileşmenin hasta üzerinde fiziksel mi psikolojik mi etki ettiği, hangi faktörün etkili olduğu konusunda kayda değer bir bilgi vermemektedir (Benson, 2006).

Bu tür muğlaklıklara rağmen çok net olan bir konu var; hastaların büyük çoğunluğu inançla iyileşmeye ilgi duymaktadır. Son zamanlarda yapılan bazı araştırmalara göre kendisiyle görüşme yapılan hastaların $\frac{3}{4}$ ü doktorlarından dini inançlarını tıbbi tedavilerinde dikkate almalarını, yarısının doktorlarla dini inanç konusunda konuşmayı ve yine hastaların yaklaşık yarısı hekimlerin onlarla birlikte dua etmesini istedikleri tespit edilmiştir (MacLean vd . 2003; Monroe vd. 2003; Daaleman and Nease 1994; King and Bushwick 1994; King, Hueston, and Rudy 1994; Matthews ve diğ., 1998).

Dolayısıyla, ilahi müdahaleye, mucizeye ve inançla iyileşmeye inanmak Tıp camiasında oldukça hassas ve tartışmalı bir konudur. İşte bu noktada akla şu soru gelmektedir: Doktorlar ve sağlık camiası inançla iyileşme konusunda ne düşünüyorlar? Doktorlar ilahi müdahaleye, mucizeye ve inançla iyileşmeye inanıyor mu?

İnanç Kaynaklı Mucizevi İyileşme ve Tıp

İnançla iyileşme konusu bilim-din uyumsuzluğu tartışmasının en akut örneklerinden birisidir. Bilime dayalı tıbbi tedaviyle inanca dayalı tedavi arasından süregelen bir çatışma vardır. Bundan dolayı mucizeye inanç konusu sıradan insanlara kıyasla hekimler nezdinde çok daha tahrik edici ve karmaşık bir husustur. Anlaşılabacağı üzere, geleneksel tıp camiası inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeyi reddetme veya ciddiye almama eğilimindedir. Örneğin, Amerikan Kanser Derneğine (2009) göre, var olan bilimsel kanıtlar inançla iyileşmenin fiziksel bir hastalığı tedavi ettiği iddialarını desteklemiyor, hatta tam aksine ciddi hastalık ve yaralanmalarda tıbbi tedavi yerine inançla iyileşme tercih edildiği için ölüm, sakatlık ve diğer istenmeyen sonuçlar meydana gelebilmektedir.

Dahası, hekimlerin çoğu “inanç kaynaklı mucizevi iyileşme” iddialarını bilime dayalı tıbbin profesyonel sahasının ihlali olarak görür. Örneğin, Bruce L. Flamm (2004) inanç şifacıları ve onların takipçilerini bilimin alanına tecavüz etmekle suçlamakta ve yaratıkları çatışmanın tıp biliminin her hangi bir iddiasının olmadığı ruhun varlığı, kurtuluşu ile bir ilgisinin olmadığını altını çizmekte ve inanç şifacılarının yaptıklarının tıbbin alanına giren fizyolojik bir hastalığın tedavisini de çıkmaza soktuklarını ileri sürmektedir. Flamm’a göre, bir zamanlar cadı doktor olarak tanınan ama şimdi kendilerini “dua savaşçıları” olarak adlandıran bu inanç şifacıları tabii dünyayı tabiatüstü dünyadan ayıran sınırı geçmektedirler.

Öte taraftan, her doktorun inançla iyileştirmeyi reddettiği de söylenemez. Örneğin, McKee ve Chappel (1992) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, bazı doktorlar (araştırmaya katılanların %23’ü) inanç şifacılarının hastaları tedavi edebileceğine inanmaktadırlar. Daha yakın zamanda Polonya’da Pawlikowski ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, doktorların ve tıp öğrencilerinin çoğu (yaklaşık %70) mucizeye ve inançla iyileşmeye inanmaktadır.

Mansfield ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan ilgili başka bir araştırmada da katılımcıların çoğunun mucizevi iyileşmenin (ilahi müdahalenin) doktorlar yoluyla gerçekleştiğini ifade etmişlerdir.

Bilim-Din çelişkisi paradigmasının ötesinde, doktorların dine, dini inanca, duaya, ilahi müdahaleye ve inançla iyileşmeye yönelik tutumları aynı zamanda etik bir konudur ve hastanın şifa sürecinin etkiler nitelikte bir hassasiyet içermektedir. Bundan dolayı, öyle anlaşıyor ki tıp camiasında bazı doktorlar hastalarının şifası ve inanç özgürlüğü bakımından bu hassasiyete önem vermekte ve dolayısıyla Tanrı inancının, ilahi müdahalenin ve inançla iyileşmenin hastanın iyileşme sürecinde önemli bir bileşen olduğunu en azından teorik olarak kabul etmektedirler. Ancak bu teorik hassasiyet pratik uygulamaya ne oranda yansımaktadır bundan emin değiliz (MacLean. 2003; Monroe vd. 2003).

Doktorlar ve Sağlık Uzmanları İnançla İyileşmeye İnanıyor Mu?

Bu bağlamda doktorlar ve sağlık uzmanları üzerine yapılmış ampirik araştırma oldukça sınırlıdır. Mevcut sınırlı çalışmalar da Batı'da yapılmıştır. Özellikle ülkemizde bu anlamda yayınlanmış bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla, literatürdeki bu eksikliğe işaret anlamında mütevazı bir başlangıç olarak bu araştırmanın konusu doktorların ve tıp öğrencilerinin inançla mucizevi iyileşme, dua ve ilahi müdahale gibi konularda ne düşündükleridir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma keşif amaçlı olup sağlık uzmanlarının (tıp öğrencileri ve doktorların) inançla iyileşme konusundaki görüşlerini tespit etmek, doktorların ve tıp öğrencilerinin sağlık bağlamında mucize, ilahi müdahale ve inançla iyileşme gibi iddialara katılıp katılmadıklarını; bu çerçevede herhangi bir inançla mucizevi iyileşme vakasına şahit olup olmadıklarını öğrenmektir.

Yöntem

Örneklem

Çalışmaya 398 kişi katılmıştır. Katılımcıların %70'i (N=280) Çanakkale Onsekiz Mart üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi olup, diğer %30'u (N=118) Çanakkale ve çevresinde görev yapan doktorlardan oluşmaktadır. Katılımcıların cinsiyet dağılımı dengeli olup %51 (N=202) Erkek, %49 (N=196) Kadın olarak gerçekleşmiştir.

Ölçekler ve Süreç

Çalışmada demografik bilgi formu ve içerisinde katılımcının dindarlığını ölçmeyi amaçlayan bir sorunun olduğu 19 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin bazı maddeleri 2008 yılı AARP³ anketinden yerel unsurlar dikkate alınarak değiştirilip kullanılmıştır. Maddeler genel inançlar, mucizeye inanma, inançla mucizevi iyileşme, inançla iyileşmeye şahit olmak gibi ifadeler içermektedir. Örneğin, katılımcılardan "*Hastalık veya sakatlık dua ile iyileşebilir*" ifadesine ne derece katılıp katılmadığını "*Kesinlikle Katılıyorum*", "*Katılıyorum*", "*Bir Fikrim Yok*", "*Katılmıyorum*" ve "*Kesinlikle Katılmıyorum*" seçeneklerinden biriyle belirtmesi istenmiştir. Ancak anket formunu oluşturan her madde bu tarzda ifade edilmemiştir. Mesela dindarlıkla ilgili olarak katılımcılara "*kendilerini ne derece dindar hissettiklerini*" "*Oldukça Dindar*" "*Biraz Dindar*" ve "*Dindar Değilim*" seçeneklerinden biriyle ifade etmeleri istenmiştir.

Anketler tıp öğrencilerine sınıf ortamında uygulanmıştır. Doktorlar iki öğrenci tarafından ofislerinde ziyaret edilmiş, gizliliğin temini için anket formları kapalı zarflarda verilmiş ve kapalı zarflarda toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS programı kullanılarak istatistiksel analize tabii tutulmuştur.

---

3 Amerikan Emekli Bireyler Derneği (American Association of Retired Persons)

Sonuç

Genel İnançlar

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%87) Allah’a veya yüce bir varlığa inanmaktadır. Ancak, katılımcıların sadece üçte biri (%32) melek, Şeytan ve cin gibi ruhsal varlıklara inanmaktadır. Tıp öğrencileri ve doktorların yaklaşık yarısı mucizelere (%47) ve yine yaklaşık yarısı (%48) “hastalığın ilahi bir müdahale veya dua ile iyileşebileceğine” inanmaktadır. Bununla beraber, öte taraftan, katılımcıların %87’si aynı zamanda hastaların sadece modern tıbbi yöntem ve tedavilere güvenmesi gerektiğini düşünmektedir. İfadeler hakkında “Bir Fikrim Yok” diyenlerin yüzdesi de katılımcılar açısından bakıldığında güvenli/ortada bir tutum olması bakımından manidar bir sonuçtur. Özellikle mucizevi iyileşme konusunda katılımcıların %15’inin bu cevabı tercih ettiği görülmektedir.

Tablo 1: Genel inançlar

Seçenekler	Katılmıyorum veya Kesinlikle Katılmıyorum	Bir Fikrim Yok	Katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum
Tanrı’ya veya Yüce bir varlığa inanıyorum	9 %	4%	87 %
Melek, Şeytan ve Cin gibi tabiatüstü varlıklara inanırım	41 %	27 %	32 %
Mucizeler eski zamanlarda olduğu gibi şimdi de meydana gelmektedir.	45%	8 %	47 %
Hastalık veya sakatlık ilahi bir müdahale /dua ile iyileşebilir.	37 %	15 %	48 %
Dini inanç hastanın sağlığına olumlu etki eder.	13%	33%	54%
Hasta sadece modern tıbbi yöntem ve tedavilere güvenmelidir.	10%	3%	87%

Demografik Değişkenlere Göre İnanç kaynaklı Mucizevi İyileşme İnanıcı Eğilimi

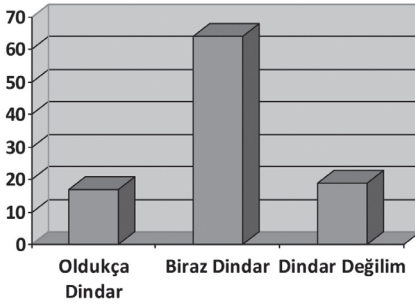
Tablo 2’de görüldüğü gibi sadece iki demografik değişken dikkate alınmıştır: cinsiyet ve eğitim seviyesi. Buna göre, erkeklere kıyasla kadınların daha fazla mucizeye ve inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye inanma eğilimi sergiledikleri görülmektedir (%87-%73). Eğitim seviyesi açısından bakıldığında, tıp fakültesinin ilk yıllarındaki öğrenciler diğer ileri sınıftakilere (3. 4. 5. 6. Sınıf) göre mucizeye ve inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye inanmaya daha fazla eğilimli oldukları görülmektedir (%71, %46, %41). Tablo, eğitim seviyesi yükseldikçe inançla iyileşmeye olan inancın azaldığını göstermektedir. Katılımcılar arasında mucize ve mucizevi inanca inancın en zayıf olduğu grup doktorların olduğu gruptur (%25). Öte taraftan, dini inancın hastanın sağlığını olumlu etkileyebileceğiyle ilgili ifadeye doktorların neredeyse yarısı katılmaktadır. Hastaların sadece modern tıba güvenmeleri gerektiğiyle ilgili ifadeye hem doktorlar hem de öğrenciler büyük oranda katılmaktadır.

Tablo 2: Demografik değişkenlere göre inanç kaynaklı mucizevi iyileşme inancı eğilimi

	Mucize eski zamanlarda olduğu gibi şimdi de meydana gelmektedir (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)	Hastalık veya sakatlık dua ile iyileşebilir. (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)	Dini inanç hastanın sağlığına olumlu etki eder. (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)	Hasta sadece modern tıbbi yöntem ve tedavilere güvenmelidir. (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)
Cinsiyet				
Erkek	73%	69%	77%	90%
Kadın	87%	89%	92%	67%
Eğitim				
Tıp Fakültesi Öğrencisi 1 ve 2 yıl	67%	71%	78%	83%
Tıp Fakültesi 3. ve 4. yıl	48%	46%	68%	89%
Tıp Fakültesi 5. Ve 6. Yıl	39%	41%	60%	93%
Doktor	31%	25%	47%	96%

Dindarlık

Araştırmaya katılanların dindarlığını ölçmek için tek maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Şekil 1’de gösterildiği gibi, “*Kendinizi ne derece dindar kabul ediyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplara göre araştırmaya katılanların %64’ü kendini “Biraz Dindar”, %17’si de “Oldukça Dindar”, olarak kabul ettiği, %19’luk gibi bir grup ta “Dindar Değilim” cevabını tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Dindarlık ve İnançla İyileşme

İnançla iyileşme konusunda katılımcıların dindarlık düzeyi etkili midir? Bu çalışmada cevabı aranan sorulardan biri de budur: Dindarlık düzeyi tıp öğrencileri ve doktorların mucize ve inanç kaynaklı mucizevi iyileşme konusundaki düşüncelerini ve kanaatlerini etkiler mi? Beklenileceği üzere, daha az dindar katılımcılara kıyasla, dindar olan katılımcılarda mucizeye inanma eğilimi daha fazladır. Ancak, iki ayrı ifadeye (mucize ve inançla mucizevi iyileşme) verilen cevapları karşılaştırdığımızda (Tablo 3) anlamlı bir fark göze çarpıyor: Dindar tıp öğrencileri ve doktorlar inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye, mucizeye inandıkları kadar inanmamaktadır (%65 %41; %43 %33). Çalışmada ulaşılan diğer anlamlı bir sonuç ta, dindarlık düzeyi ne olursa olsun tüm katılımcılar “*Hastalık veya sakatlık dua ile iyileşebilir*” ifadesinden daha çok “*Dini inanç hastanın sağlığına olumlu etki eder*” ifadesine katılmaktadırlar. Tablo 3 incelen-

diğinde son ifadeye katılımın daha yüksek oranında olduğu görü-
lür. Dindarlık değişkeninin etkisi katılımcıların modern tıp bilimine
ilişkin tutumlarında daha net ortaya çıkmaktadır. Dindar değilim
diyen katılımcıların %94'ü "*Hasta sadece modern tıbbi yöntem ve teda-
vilere güvenmelidir*" ifadesine katıldığı görülmektedir.

Diğerlerine kıyasla kendisini oldukça dindar kabul eden katı-
lımcılar ise bu ifadeye daha az katılmaktadır (%52). Ancak bu dü-
şük oran bile "*Hastalık veya sakatlık dua ile iyileşebilir*" ifadesine
katılım oranından yüksektir. Burada bir çelişki olduğu görülüyor.
Kanaatimizce bu çelişki kısmen anket yönteminin doğasında var
olan bir dikkatsizlik/özensizlikten veya sorunun ifadesinden kay-
naklanan bir anlam probleminden ortaya çıkmış olabileceği gibi, bu
sonuç aslında bir bakıma tıp camiasının din ve bilim arasında yaşa-
dıkları çelişkinin bir alameti olarak da okunabilir.

Tablo 3: Dindarlık ve inançla iyileşme

	Mucize eski zamanlarda olduğu gibi şimdi de meydana gelmektedir (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)	Hastalık veya sakatlık dua ile iyileşebilir. (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)	Dini inanç hastanın sağlığına olumlu etki eder. (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)	Hasta sadece modern tıbbi yöntem ve tedavilere güvenmelidir. (Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum)
Dindarlık				
Oldukça Dindar	65%	41%	78%	52%
Biraz Dindar	43%	33%	70%	63%
Dindar Değil	12%	9%	21%	94%

Mucizevi İyileşmeye Şahit Olmak

Halk arasında ve medyada mucizevi iyileşmeye ilişkin çeşitli
söylentiler ve haberler dolaşmaktadır. Örneğin bazı hastaların belli
bir takım türbe veya türbeleri ziyaretten sonra iyileştiği ve benzeri

olağanüstülük içeren iyileşme hikayeleri zaman zaman halk arasında konuşulur veya haber konusu olur. Bu araştırmada tıp öğrencileri ve doktorların böyle bir olağanüstü mucizevi iyileşmeye şahit olup olmadıkları da soruldu. Araştırmaya katılanlardan sadece yüzde on biri mucizevi iyileşmeye şahit olduğunu beyan etmiştir. Bu sonuç cinsiyet, eğitim seviyesi ve dindarlık gibi değişkenlere göre farklılık arz etmemektedir.

Sonuç ve Öneriler

Din ve sağlık arasında çok boyutlu bir ilişki vardır. Bu ilişkinin boyutlarından biri mucizevi iyileşme konusudur. Keşif amaçlı bu ön çalışmada sağlık sektöründe hizmet eden uzmanların (doktorlar ve tıp öğrencileri) mucizevi iyileşme konusundaki görüş ve düşünceleri araştırıldı. Bu bağlamda üç araştırma sorusuna cevap bulunmaya çalışıldı:

Tıp öğrencileri ve doktorlar Tanrı'ya ve tabiatüstü varlıklara (Melek, Şeytan, Cin) inanıyor mu?

Araştırmaya katılan tıp öğrencileri ve doktorların büyük çoğunluğu (%87) bir Tanrı'ya veya yüce bir varlığa inanmaktadır. Ancak, melek, şeytan ve cin gibi tabiatüstü varlıklara inanma konusunda bu oran yüzde otuzlara gerilemektedir. Bu sonucu Türkiye geneliyle kıyaslayınca, doktorlar ve tıp fakültesi öğrencilerinin melek, şeytan ve cin gibi tabiatüstü varlıklara inancının halkın genelinin inancından daha düşük olması anlamlıdır. Ancak tıp alanında hâkim modern bilimsel eğitim felsefesi ve modern bilimsel yöntemi dikkate aldığımızda böyle bir sonucun ortaya çıkması açıklanabilir bir durumudur. Bu sonuç, doktorların ve tıp öğrencilerinin oldukça özel, kişiselleştirilmiş karmaşık bir Tanrı inancına sahip olduklarına işaret etmektedir.

Tıp fakültesi öğrencileri ve doktorlar kendilerini ne derece dindar kabul ediyorlar?

Araştırmaya katılan tıp fakültesi öğrencileri ve doktorların yarısından biraz fazlası kendini biraz da olsa dindar kabul etmektedir. Oranları düşük olsa da kendini çok dindar kabul eden veya hiç

dindar kabul etmeyenler uçlarda yer almaktadır. Bu sonuca göre, doktorların ve öğrencilerin genel eğilimlerinin biraz dindarlık yönünde olduğu görülüyor. Ulaşılan bu sonuç dünya genelinde tıp camiasının dindarlıkla ilgili tutumlarıyla örtüşmektedir. Ancak bu araştırmanın bir ilk olmasından kaynaklanan kavramsal, metodolojik ve benzeri sınırlılıkları dikkate alındığında konuyla ilgili kesin çıkarımlara ulaşmak hatalı olabilir. Özellikle tek maddelik bir ölçek, her zaman çok boyutlu olarak karşımıza çıkan dindarlık faktörünü anlamak için yeterli olmayabilir. Dolayısıyla, tıp camiasında din ve dindarlık konusunun anlaşılması için yeni ve kapsam çalışmalara ihtiyaç vardır.

Tıp öğrencileri ve doktorlar inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye inanıyor mu?

Bir ön araştırma olan bu çalışmanın ana amacı sağlık uzmanlarının inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye inanıp inanmadıklarını öğrenmektir. Her ne kadar yaklaşık yüzde doksanı bir Tanrıya inanmakta ve üçte ikisi kendini birazda olsa dindar kabul etse de, araştırmaya katılan tıp öğrencileri ve doktorların yarısından azı inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye inanmaktadır. Bu sonuca göre, Tanrı inancı ve dindarlık düzeyiyle inanç kaynaklı mucizevi iyileşme arasında, en azından mevcut araştırma bağlamında- zorunlu / güçlü bir korelasyonun varlığına ulaşılması oldukça zor olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, Tanrı'ya inanmak inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye inanmak anlamına gelmiyor. Yapılan bu sınırlı çalışma bu ilişkinin daha hassas araştırma yöntemleri ve farklı / kapsamı zengin örneklerle yapılması gerekliliğine işaret etmektedir. Bu konuda eğitim seviyesinin Tanrı inancı ve dindarlıktan daha fazla belirleyici olduğu anlaşılıyor; araştırma bulgularına göre, tıp fakültesi öğrencilerinde eğitim seviyesi yükseldikçe inanç kaynaklı mucizevi iyileşmeye olan inanç zayıflamaktadır.

Bu sonuçlara göre Tanrı inancının ve dindarlığın sonuçta bu kişiler için mesleki açıdan ne ifade ettiği sorulabilir; araştırma tıp öğrencileri ve doktorların din ve sağlık arasındaki ilişkinin başka

bir boyutuyla daha barışık olduğuna işaret ediyor. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu, özellikle de dindar olanlar, dini inancın hastanın iyileşmesinde olumlu rol oynayacağını kabul etmektedirler. Tıp camiası için inanç kaynaklı mucizevi iyileşme iddialarından ziyade dini inancın hastanın tıbbi tedavi sürecinde tedaviyi destekleyici yönü daha önemli ve anlamlıdır. İnanç kaynaklı mucizevi iyileşme iddiaları hem doktorların bilimsel tutumları ve inançları arasında bir çelişki yaratmakta hem de hastanın tedavi sürecini riskli duruma sokarken, dini inancın hastanın tıbbi tedavi sürecinde destekleyici bir rol oynayabileceği görüşü bilim ve dini hasta lehine birleştirmektedir. Çalışmamızda ulaştığımız bu anlamlı sonuç Harold Koenig ve Kenneth Pargment gibi konuyla ilgili kapsamlı çalışmalar yapan araştırmacıların ulaştığı sonuçlarla örtüşmektedir.

Kısaca özetleyecek olursak, araştırmaya iştirak eden tıp öğrencileri ve doktorların çoğu Tanrı'ya inanmakta, kendilerini biraz dindar kabul etmektedirler. Bu katılımcıların yarısından fazlası inanç kaynaklı mucizevi iyileşme konusuna mesafeli yaklaşmakla beraber, büyük çoğunluğu dini inancın hastaların iyileşmesinde olumlu rol oynayabileceğine daha sıcak bakmaktadır.

Keşif amaçlı bu ön çalışma bir ilk olup kavramsal tanım, örneklem ve kullanılan yöntem ve araçlar bakımından çeşitli sınırlılıklar taşımaktadır. Dolayısıyla ulaşılan sonuçlar söz konusu örnekleme sınırlı olup, konuyla ilgili daha kesin ve kuşatıcı sonuçlara ulaşmak için daha fazla nicel ve özellikle de nitel araştırmalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Anderson, G. (2008). Miracles, divine healings, and angels: Beliefs among u.s. adults 45+ AARP Knowledge management, from *AARP Research*.
- Atkinson, D. (1993). The Christian church and the ministry of healing. *Anvil*, 10, 25–42.
- Ateeq, M. vd. (2014). Faith healing; Modern health care. *The Professional Medical Journal*, 2(2): 295-301.

- Bearon LB ve Koenig HG. (1990). Religious cognitions and use of prayer in health and illness. *Gerontologist*, 30:249–253.
- Bryd, R. C. (1988). Positive therapeutic effects of intercessory prayer in a coronary care unit population. *Southern Medical Journal*, 81, 826–829.
- Comstock, G. W., & Partridge, K. D. (1972). Church attendance and health. *Journal of Chronic Disease*, 25,665–672.
- Chirban, J. T. (Ed.) (1991a). Healing: Orthodox Christian perspectives in medicine, psychology and religion. Brookline, MA: Holy Cross Orthodox Press.
- Chirban, J. T. (Ed.) (1991b). Health and faith: Medical, psychological and religious dimensions. Lanham, MD:University Press of America.
- Daaleman, T. P., ve D. E. Nease, Jr. (1994). "Patient attitudes regarding physician inquiry into spiritual and religious issues." *Journal of Family Practice* 39:564–68.
- Daaleman and Nease 1994; King and Bushwick 1994; King, Hueston, and Rudy 1994; Matthews et al. 1998 'Faith Healing.' Making Treatment Decision. American Cancer Society. June 15, 2009. http://www.cancer.org/docroot/ETO/content/ETO_5_3X_Faith_Healing.asp
- Flamm, L. B. (2004). Faith healing confronts modern medicine , *The Scientific Review Of Alternative Medicine*, 8(1), 9-14.
- Flamm BL. (2002). Faith healing by prayer: review of Cha, KY, Wirth DP, Lobo RA. Does prayer influence the success of in vitro fertilization–embryo transfer? *Sci Rev Alt Med*. 6(1):47–50
- Furnham, A. (1994). Explaining health and illness: Lay beliefs on the nature of health. *Personality and Individual Differences*, 17, 455–466.
- Gallup, G., Jr., & Castelli, J. (1989). The people's religion: American faith in the 90's. New York: Macmillan Publishing Company.
- Jakub Pawlikowski, Jarosław Sak, and Krzysztof Marczewski. (2006). The belief in miracles among students of medicine. *Annal UMCS Section D Medicine* 61, 373–79.
- Jakub P. (2007). The history of thinking about miracles in the West. *Southern Medical Journal* 100, 1229–35.

- Johnson CV, Hayes JA (2003) Troubled spirits: Prevalence and predictors of religious and spiritual concerns among university students and counseling center clients. *Journal of Counseling Psychology*, 50, 409–419.
- Hollenweger, W. J. (1989). Healing through prayer: Superstition or forgotten Christian tradition. *Theology*, 92, 166–174.
- King, D. E., Hueston, W., and Rudy M. (1994) Religious affiliation and obstetric outcome. *Southern Medical Journal* 87:1125–28.
- Koenig, H. G., McCullough, M. E., ve Larson, D. B. (2001). *Handbook of religion and health*. Oxford: Oxford University Press.
- King DE, Bushwick, B. (1994). Beliefs and attitudes of hospital inpatients about faith healing and prayer. *J Fam Pract*, 39:349–352.
- Larson, D.B., Swyers, J.P., & McCullough, M.E. (Eds.)(1998). *Scientific Research on Spirituality and Health: A Consensus Report*. Rockville, MD: National Institute.
- Lawler, K. A., & Younger, J. W. (2002). Theobiology: An analysis of spirituality, cardiovascular responses, stress, mood and physical health. *Journal of Religion and Health*, 41, 347–362.
- Lerner, M. J. (1980). *The belief in a just world: A fundamental delusion*. New York: Plenum.
- Levin, J. S., & Schiller, P. L. (1987). Is there a religious factor in health? *Journal of Religion and Health*, 26, 9–36.
- Levin, J. S. (1994). Religion and health: Is there an association, is it valid and is it causal? *Social Science and Medicine*, 38, 1475–1482.
- Levin, J. S., & Schiller, P. L. (1987). Is there a religious factor in health? *Journal of Religion and Health*, 26, 9–36.
- Levin, J. S. (1994). Religion and health: Is there an association, is it valid and is it causal? *Social Science and Medicine*, 38, 1475–1482.
- Matthews, D. A., Marlowe, S. M., ve MacNutt, F. S. (2000). Effects of intercessory prayer on patients with rheumatoid arthritis. *Southern Medical Journal* 93:1177–86.
- Matthews, D. A., McCullough, M. E., Larson, D. B., Koenig, H. G., Swyers, J. P., ve Milano M. G. (1998). Religious commitment and he-

- alth status: A Review of the research and implications for family medicine. *Archives of Family Medicine* 7:118–24.
- Matthews, W. J., Conti, J. M., Sireci, S. G. (2001), The effects of intercessory prayer, positive visualization, and expectancy on the well-being of kidney dialysis patients. *Alternative Therapies in Health and Medicine*, 7:42–52.
- MacLean, C. D., Susi, B., Phifer, N., Schultz, L., Bynum, D., (2003). patient preference for physician discussion and practice of spirituality. *Journal of General Internal Medicine* 18:38–43.
- Mansfield, CJ, Mitchell, J, King, D.E. (2002) The doctor as God’s mechanic? Beliefs in the southeastern United States. *Soc Sci Med*, 54:399–409.
- Mathews, H.F., Lannin D.R., Mitchell J.P. (1994). Coming to terms with advanced breast cancer: Black women’s narratives from Eastern North Carolina. *Soc Sci Med*;38:789–800.
- McAuley, W.J, Pecchioni, L., Grant, J.A. (2000). Personal accounts of the role of God in health and illness among older rural African American and White residents. *J Cross Cult Gerontol.* 15:13–35.
- Monroe, M. H., D. Bynum, B. Susi, N. Phifer, L. Schultz, vd. (2003). primary care physician preferences regarding spiritual behavior in medical practice. *Archives of Internal Medicine* 163:2751–56.
- McKee, D. D., ve Chappel, J. N. (1992). Spirituality and medical practice. *Journal of Family Practice* 35:201, 5–8.
- Pargament, K.I., Smith B.W., Koenig, H.G., ve Perez L (1998). Patterns of positive and negative religious coping with major life stressors. *Journal For The Scientific Study of Religion* 37, 710–724. 74.
- Pew Research Center, Religion Among the Millennials Less Religiously Active Than Older Americans, But Fairly Traditional In Other Ways, *A PEW FORUM ON RELIGION & PUBLIC LIFE REPORT*, February, 2010. <http://www.pewforum.org/files/2010/02/millennials-report.pdf>
- Potts, R.G. (1996). Spirituality and the experience of cancer in an African-American community: Implications for psychosocial oncology. *J Psychosoc Oncol*,14:1–19.

- Rossetti, S. J. (1995). The impact of child sexual abuse on attitudes toward God and the Catholic church. *Child Abuse & Neglect* 19:1469–81.
- Schieman S, Pudrovska T, Pearlin LI, Ellison CG. (2006). The sense of divine control and psychological distress: variations across race and socioeconomic status. *J Sci Study Relig*.45:529–549.
- Stephen Barrett, MD." Some thoughts about Faith Healing." June 15, 2009. http://www.cancer.org/doctor/ETO/content/ETO_5_3X_faith_Healing.asp.
- Seybold, K. S., ve Hill, P. C. (2001). The role of religion and spirituality in mental and physical health. *Current Directions*, 10, 21–24.
- Thoresen, C. E., Harris, A. H.S., ve Oman, D. (2001). Spirituality, religion and health. In *Faith and health*, T. G.Plante, & A. C. Sherman (Eds), pp. 15–52. New York: Guilford Press.
- Walls, P., ve Williams, R. (2004). Accounting for Irish Catholic Ill Health in Scotland: A Qualitative Exploration of Some Links between 'Religion', Class and Health. *Sociology of Health and Illness* 26:527–56
- Village, A. (2005) Dimensions of belief about miraculous healing. *Mentl Health, Religion & Culture*,8(2):97-102.